

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วิทยุกระจายเสียงชุมชน เป็นรูปแบบของสื่อบริการสาธารณะ ที่คนในชุมชนรวมตัวกัน เป็นนิติบุคคล มูลนิธิ สมาคมต่างๆ ขอใบอนุญาตในการเป็นเจ้าของคลื่นวิทยุ เมื่อได้ใบอนุญาต แล้วต้องทำเอง มีเงินทุนต่ำ อาจได้รับการบริจาค วัตถุประสงค์เพื่อบริการชุมชนขนาดเล็ก กำลัง ส่งครอบคลุมเฉพาะพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมจัด รายการและสามารถเข้าไปบริหารจัดการ การเปลี่ยนแปลงใดๆ ในวิทยุชุมชนเป็นไปตามแนวคิด และความต้องการของประชาชนในชุมชน ยึดหลักการระบวนการทางประชาธิปไตย ซึ่งรูปแบบดังกล่าวนี้ในประเทศไทยเพิ่งเริ่มต้น แต่ในหลายประเทศทั่วโลก ได้มีการรวมตัวกันของชุมชนเป็นนิติบุคคล จัดให้มีวิทยุกระจายเสียงชุมชน

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมาได้เกิดกระแสการปฏิรูปสื่อมวลชน โดยเฉพาะการจัดสรรคลื่นความถี่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติให้คลื่นเป็นของรัฐ (ไม่ใช่รัฐบาล) หรือหมายถึงเป็นของประชาชน ประกอบกับพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2543 ได้มีผลบังคับใช้แล้ว กฎหมายนี้เป็นหลักประกันว่า ประชาชนจะได้เป็นเจ้าของคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ซึ่งรัฐต้องดำเนินการ จัดสรรให้ประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในมาตรา 26 วรรคสอง ได้กำหนดว่า ในการจัดทำแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ และการอนุญาต ให้ประกอบ กิจการดังกล่าว เพื่อประโยชน์สาธารณะระดับท้องถิ่น อย่างน้อยจะต้องให้มีสถานีวิทยุกระจาย เสียงประจำจังหวัดและสถานีวิทยุโทรทัศน์สำหรับการกระจายข้อมูลข่าวสารของประชาชน เพื่อ พัฒนาด้านต่างๆ และส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและเพียงพอ ทั้งนี้ได้กำหนดการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นไว้ใน มาตรา 26 วรรคสาม ว่า ให้กสช. สนับสนุนให้ตัวแทนประชาชนสาขาอาชีพต่างๆ ในจังหวัดมีการรวมกลุ่มกันเพื่อเสนอแนะความเห็นแก่ กสช. ในการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของ กสช. นอกจากนี้ ยังได้มีการกำหนดสัดส่วนการใช้ คลื่นความถี่สำหรับให้ภาคประชาชนใช้ประโยชน์ไว้อย่างชัดเจนในกฎหมาย ซึ่งเป็นครั้งแรกที่กฎหมาย เกี่ยวกับสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้มีการกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ โดยในมาตรา 26 วรรคสี่ ได้ระบุว่า จะต้องจัดให้ภาคประชาชนได้ใช้คลื่นความถี่ไม่น้อยกว่าร้อยละสิบ ในกรณีที่ภาค ประชาชนยังไม่มีความพร้อมให้ กสช. ให้การสนับสนุน เพื่อให้ภาคประชาชน มีโอกาสใช้คลื่น ความถี่ในสัดส่วนที่กำหนด

การวิจัยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา มีจุดมุ่งหมาย 4 ประการคือ

1. ศึกษาแนวคิดและโครงสร้างการดำเนินงานโครงการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา
2. ศึกษาการเข้าถึงสื่อวิทยุชุมชนของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน จังหวัดนครราชสีมา
3. ศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน จังหวัดนครราชสีมา
4. ศึกษาการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนจังหวัดนครราชสีมา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาการดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา ระบบ เอฟ.เอ็ม ความถี่ 105.25 เมกะเฮิรตซ์ ออกอากาศตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พุทธศักราช 2541 เป็นต้นมา โดยผลิตรายการออกอากาศวันละ 1 ชั่วโมง ระยะเวลาออกอากาศระหว่างเวลา 12.00-12.30 น. และ 13.00-13.30 น. ต่อมาเปลี่ยนเวลาออกอากาศเป็น 11.00-12.00 น. และ 13.00-14.00 น. และได้ขยายเวลาเพิ่มเติมอีก 1 ชั่วโมงตั้งแต่เดือนมีนาคม 2544 โดยออกอากาศในเวลา 15.00-16.00 น. การดำเนินงานมีคณะกรรมการวิทยุชุมชนที่แต่งตั้งขึ้นเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชน ชุมชนในพื้นที่เขตบริการ แบ่งออกเป็น 2 ชุด ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงชุมชนประจำจังหวัด และคณะอนุกรรมการผลิตรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช

สรุปผลการวิจัย

รายการวิทยุชุมชนของคนโคราช เป็นรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา สำนักประชาสัมพันธ์เขต 1 กรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นสถานีหนึ่งที่ได้รับอนุมัติจากกรมประชาสัมพันธ์ให้จัดรายการในลักษณะวิทยุชุมชน นำร่อง 19 สถานีทั่วประเทศ เพื่อให้การดำเนินงานของสถานีสอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ส่งผลให้สถานีวิทยุกระจายเสียงต้องส่งกระจายเสียงเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ แสดงให้เห็นว่าการเกิดขึ้นของรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช เป็นการสนับสนุนโดยหน่วยงานรัฐคือกรมประชาสัมพันธ์ ที่มีนโยบายให้สถานีวิทยุท้องถิ่นในส่วนภูมิภาคดำเนินงาน ไม่ได้มาจากความต้องการพื้นฐานของประชาชนในชุมชนจึงไม่สอดคล้องกับแนวคิดวิทยุชุมชน แต่ผลการศึกษานี้ได้ชี้ให้เห็นว่า การเกิดขึ้นของวิทยุชุมชน ตามแนวคิดที่แท้

จริงในประเทศไทยเป็นเรื่องยาก ดังนั้นการค่อย ๆ พัฒนาระดับการมีส่วนร่วมไปจนถึงขั้นที่ชาวบ้านหรือประชาชนเข้าไปเป็นผู้บริหารจัดการด้วยตนเองในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ น่าจะเป็นแนวทางที่เหมาะสมโดยการสนับสนุนของรัฐทั้งด้านนโยบายและบุคลากร โดยเฉพาะสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ได้ให้การสนับสนุนรูปแบบรายการนี้ ดังนั้นการเกิดขึ้นของวิทยุชุมชนจึงเป็นเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

การดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชมีแนวคิดและโครงสร้างตลอดจนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน ตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. แนวคิดและโครงสร้างการดำเนินงานโครงการวิทยุชุมชน

1.1 แนวคิดการดำเนินงานโครงการวิทยุชุมชน

รายการวิทยุชุมชนของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา เกิดขึ้นจากการรับนโยบายให้เป็นสถานีนำร่องของโครงการวิทยุชุมชนกับคน อปม. ซึ่งกรมประชาสัมพันธ์ได้วางแนวทางการดำเนินงานสำหรับจัดรายการในรูปแบบวิทยุชุมชนเหมือนกันทั้ง 19 สถานีนำร่อง โดยมอบให้แต่ละสถานีปรับเปลี่ยนแนวทางดำเนินงานตามความเหมาะสม ในส่วนสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา จัดรายการวิทยุชุมชนตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2541 ยึดตามกรอบนโยบายของโครงการ ทั้งนี้ผู้บริหารระดับสูงกรมประชาสัมพันธ์ได้ให้การสนับสนุนโครงการวิทยุชุมชนฯ ได้เดินทางชี้แจงทำความเข้าใจกับข้าราชการและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่สำนักประชาสัมพันธ์เขตต่าง ๆ ว่าการทำงานต่อจากนี้ไปต้องมีการปรับบทบาทสื่อวิทยุกระจายเสียงในท้องถิ่นให้เป็นสื่อสาธารณะ โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดและผลิตรายการ เพื่อตอบสนองนโยบายรัฐ คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และนโยบายรัฐบาลที่เห็นชอบให้มีวิทยุชุมชนอย่างน้อยจังหวัดละ 1 สถานี

ดังนั้นโครงการวิทยุชุมชนจากการศึกษานี้จึงเป็นโครงการที่จัดรายการวิทยุให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแจ้งข่าวสาร การผลิตรายการ การวางแผน ตลอดจนการบริหารจัดการด้วยตนเองเท่าที่เป็นไปได้ แต่การเปิดโอกาสให้ประชาชนดังกล่าวนี้ยังไม่สอดคล้องกับแนวคิดวิทยุชุมชน หรือการเป็นสื่อมวลชนตามทฤษฎีสื่อมวลชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะขั้นแรกของการดำเนินงานที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้สรรหาตัวแทนประชาชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการวิทยุชุมชนการเกิดขึ้นของโครงการวิทยุชุมชนจึงไม่ได้มาจากความต้องการของประชาชน แต่เป็นการสนับสนุนให้เกิดโดยหน่วยงานของรัฐ โดยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และกฎหมายองค์การจัดสรรคลื่นความถี่ ตามบทบัญญัติมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญเป็นตัวกำหนดให้เกิดการปฏิรูปสื่อวิทยุมาสู่ภาคประชาชนตามสัดส่วนที่กำหนด

ทั้งนี้กรมประชาสัมพันธ์ยึดตามแผนแม่บทการพัฒนาวิทยุกระจายเสียง ของกรมประชาสัมพันธ์ ในการดำเนินการสนับสนุนให้สถานีวิทยุในท้องถิ่นของกรมประชาสัมพันธ์จัดรายการวิทยุชุมชน โดยเน้นให้ทุกฝ่ายในท้องถิ่นได้เข้ามาใช้ประโยชน์จากคลื่นวิทยุได้มากที่สุด แม้ว่าในขณะนี้กรมประชาสัมพันธ์มีแนวคิดในการจัดทำรายการร่วมกันระหว่างสถานีกับภาคธุรกิจเอกชน องค์กรในท้องถิ่นที่ต้องการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ เพื่อหารายได้ส่วนหนึ่งมาเป็นงบประมาณในการบริหารองค์กร ที่ต้องปรับบทบาทในการทำงานโดยเฉพาะการเป็นหน่วยงานหนึ่งที่จะยื่นขอคลื่นความถี่จาก กสทช. รวมทั้งการปรับบทบาทขององค์กรให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ แนวนโยบายดังกล่าวนี้จึงเป็นการประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่าง รัฐ และ ประชาชน

1.2 โครงสร้างการดำเนินงานโครงการวิทยุชุมชน

ก. คณะกรรมการวิทยุชุมชน

รายการวิทยุชุมชนของคนโคราชดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงชุมชนจังหวัดนครราชสีมา และคณะอนุกรรมการผลิตรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช คณะกรรมการวิทยุชุมชนทั้ง 2 ชุดนี้ จะประสานงานกันในเรื่องของการดำเนินงาน โดยคณะกรรมการบริหารจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย รูปแบบ เนื้อหา ของรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช แล้วมอบให้คณะอนุกรรมการผลิตรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช เป็นผู้ดำเนินการผลิตรายการ ในส่วนของคณะอนุกรรมการผลิตรายการนี้ มีอาสาสมัครวิทยุชุมชนเข้าร่วมดำเนินงานผลิตรายการ โดยการเป็นคณะทำงานจัดรายการ การดำเนินงานลักษณะนี้เป็นการตอบสนองนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ที่สนับสนุนและเปิดโอกาสให้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา ที่เข้าร่วมโครงการวิทยุชุมชนกับคนอพม. จัดรายการวิทยุชุมชนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมอบให้เจ้าหน้าที่ของสถานีคอยให้การสนับสนุนหรือเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ นับตั้งแต่การสรรหา และทาบทามบุคคลในชุมชนที่มีความเหมาะสมเข้ามาเป็นกรรมการวิทยุชุมชน ดำเนินการจัดประชุม และเป็นผู้จัดรายการหลัก เนื่องจากมีความเป็นมืออาชีพในการจัดรายการ การจัดการฝึกอบรม พัฒนาทักษะให้กับอาสาสมัครวิทยุชุมชน

เมื่อผลิตรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช ออกอากาศไปแล้ว คณะทำงานจัดรายการซึ่งประกอบด้วยคณะอนุกรรมการผลิตรายการ และอาสาสมัครจากกลุ่มต่าง ๆ ร่วมกันประสานงานแก้ปัญหาที่ประชาชนได้สะท้อนกลับมายังรายการ หากปัญหาใดที่คณะอนุกรรมการผลิตรายการไม่สามารถดำเนินการได้ ก็ขอมติจากคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงชุมชนจังหวัดซึ่งเป็นกรรมการบริหารอีกชั้น การดำเนินงานตามโครงสร้างดังกล่าวนี้ เป็นการสื่อสาร 2 ทางระหว่างคณะกรรมการวิทยุชุมชนและประชาชนในชุมชน ซึ่งผลจากการวิจัยแสดงให้เห็น

ว่าการมีคณะกรรมการ 2 ชุดไม่ได้ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น ดังนั้นคณะกรรมการวิทยุชุมชน ควรมีสชุดเดียว เพื่อความเป็นอิสระมีเอกภาพและคล่องตัวในการดำเนินงาน โดยกรรมการบริหารวิทยุชุมชนต้องมาจากการสรรหาและเป็นที่ยอมรับของชุมชน ไม่นั่นว่าจะต้องเป็นบุคคลที่มีตำแหน่งใหญ่โต แต่ควรเป็นผู้ที่มีความเสียสละต่อส่วนรวม และเข้าใจในการใช้สื่อเพื่อชุมชน ทั้งนี้บุคคลที่มีตำแหน่งระดับสูงในท้องถิ่นก็อาจเข้ามาเป็นกรรมการที่ปรึกษา

ข. รูปแบบการนำเสนอรายการวิทยุชุมชน

รายการวิทยุชุมชนของคนโคราช เป็นการนำเสนอที่มีความหลากหลายไม่แน่นอน ในลักษณะของการสนทนา การพูดคุย รายงานข่าว สัมภาษณ์ การแสดงความคิดเห็น การร้องทุกข์ และความบันเทิงและการจัดรายการนอกสถานที่ อย่างไรก็ตาม การนำเสนอรายการที่มีความหลากหลายสามารถนำมาจัดให้อยู่ในประเภทของรูปแบบการนำเสนอได้ 3 รูปแบบ คือ

1. การสนทนา พูดคุย และสัมภาษณ์
2. การให้ความบันเทิง
3. การจัดรายการนอกสถานที่ หรือ การจัดวิทยุชุมชนสัญจร

1.รูปแบบการสนทนา พูดคุย และสัมภาษณ์

การสนทนา พูดคุยและสัมภาษณ์ในรายการวิทยุชุมชนเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ประชาชนเข้าไปร่วมจัดรายการได้ทั้งการเป็นผู้จัดรายการ ผู้ประสานงาน ซึ่งสามารถใช้วิธีการไปร่วมรายการได้ทั้งการเดินทางไปจัดรายการ หรือร่วมรายการที่สถานี และการโทรศัพท์เข้าร่วมรายการ

การเดินทางไปร่วมออกรายการที่สถานี เป็นแนวทางที่เกิดจากความตั้งใจของประชาชนที่ร่วมรายการ ซึ่งในระหว่างการสนทนาหรือการพูดคุยสัมภาษณ์ ประชาชนที่ฟังรายการอยู่สามารถที่จะมีส่วนร่วมได้ ด้วยการโทรศัพท์ไปซักถาม แสดงความเห็น ทำให้การจัดรายการมีความคึกคัก ผู้ร่วมรายการได้มีโอกาสชี้แจงในประเด็นข้อสงสัยของผู้ฟังได้ทันที ทั้งนี้การเดินทางไปร่วมออกรายการสามารถไปจัดรายการได้หลายคน เช่น การนำผู้แสดงวงเมโลเดียนของโรงเรียนเทศบาล 1 ไปออกอากาศ มีผู้ร่วมรายการ 10 คน โดยมีผู้ประสานงานที่เป็นบรรณาธิการคุณบุญมี เดชาวุธ และผอ.โรงเรียน ครูผู้ควบคุมวง รวมทั้งเด็กที่แสดง

การติดต่อทางโทรศัพท์ไปร่วมการสนทนา เป็นวิธีการที่อาสาสมัครหรือประชาชนใช้ในกรณีไม่สามารถเดินทางไปร่วมออกอากาศที่สถานีได้ อีกทั้งเป็นความสะดวกแก่ผู้ร่วมรายการประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง อย่างไรก็ตามรูปแบบการนำเสนอรายการสนทนานี้มีวิธีนำเสนอได้ดังนี้

ก. การรายงานข่าว เหตุการณ์

รูปแบบนี้ประชาชนเป็นผู้รายงานข่าว แจ้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นโดยเฉพาะข่าวที่มีใกล้ชิดกับคนในชุมชน หรือข่าวที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม โดยวิธีการรายงานหรือแจ้งข่าวนั้น อาสาสมัครวิทยุชุมชนและประชาชนทั่วไปทำได้หลายแบบ

การเดินทางมารายงานข่าวที่สถานี วิธีนี้อาสาสมัครวิทยุชุมชน คณะอนุกรรมการและคณะกรรมการได้ใช้ในการจัดรายการหรือนำแหล่งข่าวมาร่วมในรายการด้วย เช่น อปม.ประทวน กลางนอก นำอปม. และผู้ใหญ่บ้านหนองหัวฟาน อ.ขามสะแกแสงมาออกอากาศที่สถานพุดคุย ข่าวการร่วมพัฒนาสระน้ำของหมู่บ้านด้วยการขุดลอกโดยไม่ได้ใช้ค่าใช้จ่ายด้านแรงงาน แต่เป็นความร่วมมือของชาวบ้าน (บันทึกการออกอากาศ, วันที่ 2 ต.ค. 2541)

การรายงานข่าวทางโทรศัพท์ วิธีนี้เป็นช่องทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปและอาสาสมัครวิทยุชุมชนมีส่วนร่วมแจ้งข่าวมากยิ่งขึ้นเพราะมีความสะดวกเพียงแค่โทรศัพท์มาเท่านั้นก็ได้พุดคุยออกอากาศได้ โดยไม่ต้องเดินทางไปที่สถานี การรายงานทางโทรศัพท์นี้อาจพุดคนเดียวหรือเชิญแหล่งข่าวมาร่วมชี้แจงประเด็นข่าวด้วยก็ได้เช่น อปม.พุดหัตถิบัติ โอภิษา รายงานบรรยากาศการรับสมัครนักศึกษา กศน.ของอำเภอห้วยแถลง(บันทึกการออกอากาศ, วันที่ 16 ต.ค. 2541)

การแจ้งข่าวทางจดหมายหรือเอกสาร วิธีนี้รวมถึงการส่งเอกสารทางเครื่องโทรสารด้วย ซึ่งวิธีการนี้อาสาสมัครหรือหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชนมักใช้ในการติดต่อสื่อสารกับรายการด้วยการส่งจดหมายข่าว หรือ ข่าวแจกไปเพื่อให้รายการช่วยประชาสัมพันธ์เผยแพร่ เช่น คุณวีรนาถ เป็รื่องคำ ส่งโทรสารจากสำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา แจ้งข่าวการนัดประชุมเจ้าหน้าที่และเกษตรกรเรื่องโครงการแปรรูปบุก ที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรอำเภอเฉลิมพระเกียรติ

การส่งจดหมายรายงานข่าวของประชาชน หรือ สมาชิกเครือข่ายวิทยุชุมชน เป็นอีกทางหนึ่งในการรายงานข่าวให้รายการ เช่น ไปรษณียบัตรของนายณรงค์ สุไรกรคง จากชุมชนวัดม่วง-วัดสะแก เชิญชวนอสม.ร่วมฟังการบรรยายความรู้ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขวันที่ 20 พ.ย. 2541 ณ วัดม่วง การแจ้งข่าวเตือนภัยนักต้มตุ๋นของสมาชิกลูกข่ายรายงานเหตุเมื่อวันที่ 18 พ.ย. 2541

ข. การเสนอประเด็นปัญหา เรื่องราว ความคิดเห็นและการร้องทุกข์

ประชาชนเป็นผู้เข้ามาร่วมเสนอประเด็นปัญหาสาธารณะ การแสดงความคิดเห็น หรือการร้องทุกข์ในปัญหาความเดือดร้อนต่าง ๆ ซึ่งรูปแบบรายการนี้มีความแตกต่างจากรายการอื่น ๆ ของสถานีหรือการจัดรายการวิทยุในท้องถิ่น ทำให้ประชาชนเข้ามาร่วมแจ้งเรื่องราวร้องทุกข์มากส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบสาธารณสุข โภค ซึ่งเมื่อคณะทำงานรับแจ้งเรื่องร้องทุกข์ของประชาชนแล้วก็ต้องประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบหรือมีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาเช่น

ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองรังกา ร้องเรียนปัญหาไฟฟ้าแสงสว่างริมทางเข้า มทส.บายพาสจากต.โคกกรวด ช่วงตลาดกลางไม้ดอกไม้ประดับ และหน้าสำนักงานสามัญศึกษา ไม้ติดมานาน(ร้องเรียนวันที่ 22 ต.ค. 2541) จากนั้นคณะทำงานได้ประสานไปยังการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดทันทีและได้รับคำตอบว่า ทางเจ้าหน้าที่จะไปตรวจสอบให้ หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่สำนักงานการไฟฟ้าได้เข้าสายมาชี้แจง ปัญหาไฟฟ้าแสงสว่าง ตรงจุดที่ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองรังการ้องเรียนว่า การดูแลหลังจากติดตั้ง เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งจากการสำรวจของเจ้าหน้าที่พบว่าหลอดไฟขาด คณะ กรรมการหมู่บ้านต้องซื้อไปเปลี่ยน แต่ถ้าหากทางคณะกรรมการหมู่บ้านมีอุปกรณ์อยู่แล้ว ทาง ไฟฟ้าฯก็ยินดีทำการเปลี่ยนให้(บันทึกการออกอากาศ , วันที่ 26 ต.ค. 2541)

2. รูปแบบความบันเทิงหรือเพลง

การนำเสนอรายการวิทยุชุมชนเพื่อความบันเทิงนี้ มีวิธีการนำเสนอได้ ดังนี้

ก. การนำเพลงมาประกอบในการจัดรายการวิทยุชุมชน

เป็นการเปิดเพลงสลับกับการเสนอข่าวสาร เหมือนกับการจัดรายการวิทยุโดยทั่วไปที่ มักจะพูดคุยข่าวสาร สาร สลับกับการเปิดเพลง ซึ่งรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชได้เลือกเปิด เพลงตามคำขอของผู้ฟังทั้งเพลงลูกทุ่งเก่า ๆ และลูกทุ่งร่วมสมัย

ข. การตอบปัญหาชิงรางวัล

เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่สามารถสร้างสีสันให้กับรายการได้ โดยเฉพาะการจัดให้ตอบ ปัญหาทางโทรศัพท์ และมีการเฉลยคำตอบช่วงท้ายรายการและประกาศรายชื่อผู้โชคดีทันที เช่น การจัดตอบปัญหาประกันสังคม และ การตอบปัญหาบัตรประกันสุขภาพ โดยมีเสื่อยึดเงินรางวัล มีประชาชนให้ความสนใจร่วมตอบปัญหาในแต่ละวันจำนวนมาก จนต้องมีการจับสลากรายชื่อผู้ โชคดี เพราะมีผู้ตอบถูกหลายคนในแต่ละครั้ง

3. รูปแบบการจัดรายการนอกสถานที่หรือ วิทยุชุมชนสัญจร

เป็นการจัดรายการวิทยุชุมชนนอกห้องส่งเคลื่อนที่ไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ที่ประชาชนต้องการ หรือเป็นความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่และคณะกรรมการวิทยุชุมชน เพราะต้องมีการ ประสานงานกันอย่างใกล้ชิดเพื่อให้การจัดรายการนอกห้องส่งมีความราบรื่น เกิดปัญหาน้อยที่สุด ซึ่งรูปแบบรายการนี้ประชาชนให้ความสนใจเข้ามาร่วมทำงานตามหน้าที่รับผิดชอบอย่างดี ขณะที่ คณะทำงานของสถานีก็ต้องมีความพร้อมด้านเครื่องมืออุปกรณ์ในการถ่ายทอดสดนอกสถานที่ รวมทั้งในพื้นที่นั้นต้องจัดหาคู่สายโทรศัพท์เพื่อเชื่อมสัญญาณการออกอากาศด้วย

ค. เนื้อหารายการวิทยุชุมชน

การกำหนดเนื้อหาในการจัดและผลิตรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมาเป็นการจัดเนื้อหาตามที่ประชาชนต้องการ ซึ่งผ่านการแสดงความคิดเห็น การเสนอแนะของคณะกรรมการบริหาร และคณะกรรมการผลิตรายการวิทยุชุมชน รวมทั้งการรับฟังเสียงจากประชาชนที่รับฟังรายการด้วยว่าต้องการฟังเนื้อหาสาระเรื่องอะไรบ้าง นอกจากนี้ประชาชนยังมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาของรายการในลักษณะการแจ้งข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น หรือการมาร่วมจัดรายการ เนื้อหารายการวิทยุชุมชนสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. *ข่าว* เป็นข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น หรือ ข่าวที่มีผลกระทบต่อประชาชนในชุมชน ข่าวอุบัติเหตุ หรือสาธารณภัย ข่าวชาวบ้าน รวมทั้งข่าวบริการ และประชาสัมพันธ์ในท้องถิ่น

2. *ความรู้* เป็นสาระความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นประเด็นที่ประชาชนในชุมชนให้ความสนใจ

3. *ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน* เป็นปัญหาสาธารณะที่คั่นในชุมชนประสบ และต้องการให้หน่วยงานและผู้รับผิดชอบแก้ไข ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน อาทิ ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ เป็นต้น

4. *การแสดงความคิดเห็น* เป็นการแสดงความคิดเห็นในประเด็นปัญหาสาธารณะ หรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงรายการวิทยุชุมชน

5. *ความบันเทิง* เป็นการจัดรายการเพื่อความบันเทิง หรือการพักผ่อน ซึ่งมีทั้งเพลง ละคร และการตอบปัญหาชิงรางวัลเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชน

ง. การผลิตรายการวิทยุชุมชน

การผลิตรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา มีคณะกรรมการผลิตรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชเป็นผู้รับผิดชอบ ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนประจำจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งการผลิตรายการต้องอาศัยการทำงานของคนอนุกรรมการที่แบ่งภาระหน้าที่ในด้านต่าง ๆ เป็น 5 ฝ่าย ให้อนุกรรมการและทีมงานอาสาสมัครร่วมดำเนินงาน ประกอบด้วย ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายผลิตรายการ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และฝ่ายช่างเทคนิค

ขั้นตอนการผลิตรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชนั้นพบว่าได้ใช้หลักการตอบสนองชุมชน และการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครวิทยุชุมชน กรรมการวิทยุชุมชนทั้ง 2 ชุด มีการประสานงานกันระหว่างทีมงานผู้จัดรายการ และทีมงานของกองบรรณาธิการ เพื่อวางแผนการออกอากาศร่วมกัน ซึ่งจะทำให้การผลิตรายการบรรลุตามเป้าหมาย บรรยากาศการจัดรายการมีความราบรื่น ผู้ร่วมรายการเกิดความรู้สึกที่ดีในการมาร่วมออกรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช นอกจากนี้การ

ประสานงานชี้แจงปัญหา ข้อเสนอต่าง ๆ กองบรรณาธิการประสานงานกับผู้ชี้แจงให้ชัดเจน เพื่อแจ้งให้ประชาชนติดตามรับฟังไม่เช่นนั้นจะไม่เข้าใจ หรือไม่ทราบเรื่องที่รายการได้ประสานงานการแก้ไขให้แล้ว การผลิตรายการมีการวางแผนเพื่อเตรียมการผลิต รวมทั้งการจัดทำโครงร่างบทวิทยุเพื่อเป็นโครงร่างในการผลิตรายการ ซึ่งเป็นรายการสด ทีมงานผู้ผลิตรายการมีการเตรียมการเมื่อถึงขั้นการออกอากาศหรือการผลิตรายการ มีการจดบันทึก เนื้อหา ประเด็น การนำเสนอ เพื่อเป็นหลักฐานและสะดวกในการประสานงาน และเมื่อจบรายการแล้ว กองบรรณาธิการ ทีมงานผู้ผลิตรายการสรุปผลการออกอากาศ หรือการผลิตรายการร่วมกัน เพื่อประเมินผลและหากมีเรื่องที่ต้องประสานงานต่อก็มอบหมายผู้ดำเนินการ

ส่วนเนื้อหารายการวิทยุชุมชนของคนโคราช มีความหลากหลายเช่นเดียวกับรูปแบบรายการโดยเน้นข่าวท้องถิ่น ข่าวบริการ ข่าวชุมชน หรือข่าวที่มีผลกระทบต่อประชาชนในชุมชน ปัญหาความเดือดร้อนเรื่องระบบสาธารณสุขโรค การให้ความรู้ การศึกษาตามอัธยาศัยในเรื่องต่างๆที่เหมาะสมกับสภาวะการณ์ หรือฤดูกาล โดยเฉพาะเรื่องการเกษตร การสาธารณสุข หรือเป็นไปตามความต้องการของชุมชน โดยชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะหรือร่วมรายการ

จากนโยบายกรมประชาสัมพันธ์ โครงสร้างการจัดรายการและรูปแบบ เนื้อหาการผลิตรายการวิทยุชุมชน แสดงให้เห็นว่ารายการวิทยุชุมชนของคนโคราชได้พยายามเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนด้วยนโยบายและการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้เกิดการดำเนินงานวิทยุชุมชน อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนเข้ามาบริหารจัดการด้วยตนเองยังมีอุปสรรคอยู่มาก ทั้งนี้คลื่นความถี่ และสถานีวิทยุยังเป็นของกรมประชาสัมพันธ์

2. การเข้าถึงสื่อ (Accessibility) วิทยุชุมชนของประชาชน

ประชาชนกลุ่มเป้าหมายของรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชมีความกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมกับรายการวิทยุชุมชนในลักษณะการสื่อสารสองทางกับรายการมากขึ้น จากในอดีตประชาชนเป็นผู้รับฟังรายการเพียงอย่างเดียว แต่ในปัจจุบันนี้รายการวิทยุชุมชนของคนโคราชทำให้ประชาชนเข้าถึงสถานีวิทยุได้มากขึ้น

การที่รูปแบบรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช ไม่แน่นอนตายตัวว่าจะนำเสนอในรูปแบบใดขึ้นอยู่กับความต้องการรับฟังของประชาชนกลุ่มเป้าหมายในเขตบริการของสถานีที่มีกำลังส่งเพียง 1 กิโลวัตต์ ดังนั้นผู้ฟังจึงสามารถเข้าถึงรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชในหลายรูปแบบ ทั้งการเป็นผู้ฟังที่ติดตามรับฟังอย่างสม่ำเสมอ การร่วมแจ้งข่าวสาร การร่วมในเวทีวิทยุชุมชนสัญจร การเสนอแนะรูปแบบหรือเนื้อหาที่นำเสนอในรายการ ทั้งนี้รายการยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการประชาชนได้ในบางประเด็น เช่น กรณีของการเสนอให้ผู้จัดรายการใช้ภาษาโคราชในการ

ดำเนินรายการซึ่งรายการไม่สามารถตอบสนองข้อเสนอได้ หรือการเสนอปรับเปลี่ยนกรรมกราก็ยังไม่เคยมีกรณีนี้

3 การมีส่วนร่วม (Participation) ของประชาชน

เป็นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมอีกขั้นหนึ่งที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายของของรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช ได้เป็นผู้ผลิตรายการ การวางแผน ซึ่งทางสถานีวิทยุชุมชนได้เปิดโอกาสให้ผู้แทนชุมชนที่มาจากหน่วยงาน องค์กร ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนได้เข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชน คณะอนุกรรมการผลิตรายการ และอาสาสมัครวิทยุชุมชนโดยขยายการมีส่วนร่วมไปยังประชาชนทุกสาขาอาชีพในฐานะตัวแทนของชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช ในลักษณะของอนุกรรมการ คณะทำงานอาสาสมัคร ซึ่งในระดับนี้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการวิทยุชุมชน การวางแผนการดำเนินงานอยู่พอสมควร

ในระยะแรกของการจัดรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชมียุทธศาสตร์ที่ของสถานีร่วมทำงานผลิตรายการกับคณะกรรมการวิทยุชุมชนหรือประชาชน โดยเจ้าหน้าที่ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมาได้ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำหรือเป็นที่ปรึกษาในการผลิตรายการตามนโยบายคณะกรรมการวิทยุชุมชนที่ไม่ขัดต่อนโยบายกรมประชาสัมพันธ์

โดยประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้ผลิตรายการจะแบ่งหน้าที่กันทำงาน ทั้งการเป็นผู้จัดรายการหรือประสานงานด้านข้อมูล โดยมีเจ้าหน้าที่ของสถานีเป็นผู้จัดรายการหลัก เนื่องจากมีความเป็นมืออาชีพ และมีอาสาสมัครจากภาคประชาชน องค์กรชุมชน เข้าไปเป็นผู้จัดรายการร่วมในฐานะที่เป็นมือสมัครเล่น

การผลิตรายการวิทยุชุมชนให้ประสบผลสำเร็จต้องได้รับการสนับสนุนด้านข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น และประชาชนด้วย โดยผู้บริหารหน่วยงานองค์กรเหล่านี้จะสนับสนุนข้อมูลรวมทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณให้กับรายการด้วยการเป็นเครือข่ายวิทยุชุมชน

ส่วนการวางแผนดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชนั้น ประชาชน หรือ องค์กรชุมชนท้องถิ่นได้ร่วมกันวางแผน กำหนดนโยบาย โดยการประชุมคณะกรรมการวิทยุชุมชน และการร่วมประชุม วางแผน ของคณะทำงานที่รับผิดชอบในแต่ละด้าน

ทางด้านความพร้อมในการกลั่นกรองข้อมูล ข่าวสารของทีมงานผลิตรายการและประชาชนที่ร่วมแจ้งข่าว และร้องทุกข์พบว่าประชาชนยังไม่มีความเข้าใจที่ชัดเจนว่าควรแจ้งข่าวหรือใช้คำพูดอย่างไร รวมทั้งทีมงานผลิตรายการก็ยังไม่มีความรอบรู้เกี่ยวกับกฎหมายสื่อสารมวลชนและหลักการของวิทยุชุมชนอย่างถ่องแท้

ส่วนการขยายเครือข่ายวิทยุชุมชนเป็นแนวทางที่ประชาชนทุกคนที่มีความสนใจด้านสื่อสารมวลชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมได้ดี ทั้งการชักชวน หรือโน้มน้าวใจให้ประชาชนเข้าไปร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายวิทยุชุมชน เพื่อร่วมแจ้งข่าวสาร และแนะนำแหล่งข้อมูลที่น่าสนใจในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งการขยายเครือข่ายวิทยุชุมชนมีทั้งเครือข่ายภาคประชาชน เครือข่ายหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านหรือเสียงตามสายในชุมชน หรือหน่วยงาน ซึ่งอาสาสมัครวิทยุชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินการถ่ายทอดรายการผ่านไปไปยังหอกระจายข่าวหรือเสียงตามสาย เช่น หอกระจายข่าวในชุมชนเมือง นครราชสีมาบางแห่งได้เปิดรายการวิทยุชุมชนแล้วถ่ายทอดออกหอกระจายข่าวด้วย หน่วยเสียงตามสายของฝ่ายประชาสัมพันธ์เทศบาลนครราชสีมา ก็ได้ถ่ายทอดรายการวิทยุชุมชนในบางวัน เช่นเดียวกับฝ่ายประชาสัมพันธ์สวนสัตว์นครราชสีมาก็ได้ถ่ายทอดเสียงรายการวิทยุชุมชนผ่านเสียงตามสายในสวนสัตว์ด้วยแต่ไม่ได้ถ่ายทอดเป็นประจำ

3. การบริหารจัดการด้วยตนเอง (Self-management) ของประชาชน

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้ โครงการวิทยุชุมชนซึ่งจัดรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชได้พยายามให้คณะกรรมการ หรือ คณะทำงาน เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการด้วยตนเองในการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนด้วยการทำงานในรูปแบบคณะกรรมการ เพื่อให้เป็นรายการวิทยุชุมชนที่สอดคล้องกับแนวคิดวิทยุชุมชนให้มากที่สุด แต่การดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช ไม่สามารถบริหารจัดการด้วยตนเองได้ ทั้งการจัดการด้านบุคลากร อุปกรณ์ งบประมาณ หรือการจัดตั้งกองทุนวิทยุชุมชน อีกทั้งรูปแบบของคณะกรรมการวิทยุชุมชนที่มี 2 ชุดในขณะนี้ ทำให้ไม่มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการด้วยตนเอง

ดังนั้นการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนที่เป็นไปได้คือ คณะกรรมการบริหาร ควรมีการแบ่งงาน หน้าที่รับผิดชอบเป็นกรอบนโยบายกว้าง ๆ ตามหลักการบริหาร 4 ประการ คือ การบริหารงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการด้วยตนเอง ซึ่งรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชยังไม่สามารถดำเนินการบริหารจัดการตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การวางแผนใช้จ่ายงบประมาณ การจัดหางบประมาณและการบริหารด้านบุคลากร เนื่องจากคณะกรรมการบริหารและคณะอนุกรรมการไม่มีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด จึงไม่เกิดการบริหารจัดการด้วยตนเองได้ แม้ว่าในการประชุมของคณะกรรมการบริหารและคณะอนุกรรมการผลิต

รายการทุกคนได้ให้ความสำคัญในการจัดตั้งกองทุนวิทยุชุมชน เพื่อให้เป็นกองทุนรวบรวมเงิน สำหรับใช้ในการบริหารจัดการ หรือหาเลี้ยงตัวเอง โดยไม่แสวงหา กำไร แต่ก็ยังไม่สามารถ ดำเนินการจัดตั้งกองทุนวิทยุชุมชนได้สำเร็จ

รูปแบบของการบริหารรายการ โดยคณะกรรมการวิทยุชุมชน จึงควรมีเพียงชุดเดียว โดยให้ประชาชนเป็นกรรมการทั้งหมดอาจมีหน่วยงานทางราชการเป็นที่ปรึกษาเท่านั้น ซึ่งเมื่อถึง เวลานั้นการบริหารจัดการด้วยตนเองในด้านต่าง ๆ ในการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนจะมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

สำหรับผู้จัดรายการวิทยุชุมชนนั้น พบว่า ควรเป็นบุคคลที่มีความเป็นมืออาชีพในการ จัดรายการวิทยุชุมชน ซึ่งต้องมีปฏิภาณไหวพริบดี สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่าง แม่นยำและถูกต้อง ส่วนอาสาสมัครหรือประชาชนที่ยังไม่มีความเป็นมืออาชีพนั้น ต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเป็นผู้จัดรายการเพื่อให้อาสาสมัครวิทยุชุมชนเป็นผู้จัดรายการมืออาชีพได้ในอนาคต เจ้าหน้าที่ของสถานีไม่ต้องทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการจัดรายการอีกต่อไป

การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีหลายรูปแบบ ทั้งการเป็นผู้ใช้สื่อ ผู้ผลิตสื่อ จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ วิทยุชุมชนยังอยู่ในระดับการจัดทำเป็นรายการยังไม่สามารถเข้าไปบริหารสื่อ วิทยุทั้งสถานีได้ ดังนั้นการพัฒนาไปสู่วิทยุชุมชนที่สมบูรณ์แบบตามแนวคิดวิทยุชุมชน จึงต้องใช้ ระยะเวลาพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปและกระบวนการทางกฎหมายระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้รายการวิทยุชุมชนของคนโคราชสามารถเกิดการบริหารจัดการตนเองได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา พบว่า แนวคิดการดำเนินงาน รายการวิทยุชุมชนที่มาจากนโยบายกรมประชาสัมพันธ์ เพื่อตอบสนองรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540และโครงสร้างของคณะกรรมการที่มาจากชุมชนเป็นส่วนที่สนับสนุน ให้การจัดรายการของวิทยุชุมชนเป็นไปตามแนวคิดหลักการของวิทยุชุมชนคือ เปิดโอกาสให้กับ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมการเข้าถึงสื่อ การร่วมคิด วางแผน ผลิตรายการ โดยประชาชนมีความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นอาสาสมัคร ส่วนบริบทแวดล้อมของโครงการวิทยุชุมชนยังเป็นตัวกำหนดกรอบนโยบายในฐานองค์กรที่รัฐควบคุมอยู่ ซึ่งมีผลต่อการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชน ในด้านอุปกรณ์การผลิตรายการรวมทั้งการจัดการด้านบุคลากร และงบประมาณ

โครงการวิทยุชุมชนของคนโคราช สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัด

นครราชสีมาเป็นการจัดรายการในลักษณะ วิทยุชุมชน รายการนี้เป็นหนึ่งในสถานีนำร่องโครงการวิทยุชุมชน กับคนอพม. ของกรมประชาสัมพันธ์ ดำเนินการเพื่อตอบสนองรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 40 ว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรอิสระจัดสรรคลื่นความถี่ และพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ กำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปสื่อวิทยุกระจายเสียงครั้งประวัติศาสตร์ของไทย รวมทั้งกระแสสังคมที่เป็นส่วนหนึ่งในการเรียกร้องให้มีสื่อมวลชนที่มีความเป็นอิสระและให้บริการสาธารณะมากยิ่งขึ้น จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระของสื่อมวลชน และการใช้ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้คลื่นความถี่ในการส่งกระจายเสียง

จากการวิจัยนี้ ทำให้ทราบว่า การดำเนินงานจัดรายการในรูปแบบวิทยุชุมชนตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2541 ในชื่อรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา ในระบบเอฟ.เอ็ม. ความถี่ 105.25 เมกะเฮิร์ตซ เป็นการดำเนินงานโดยสถานีวิทยุที่เป็นของรัฐ ดังนั้นข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของสถานีจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดรายการนี้ มีการทาบตามบุคคลตั้งเป็นกรรมการวิทยุชุมชน ซึ่งไม่ได้ผ่านขั้นตอนของการสรรหาของประชาชนโดยตรง ดังนั้นคณะกรรมการที่เข้ามาจึงเป็นเจ้าหน้าที่ภาคราชการ องค์กรในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ กรรมการที่มาจากภาคประชาชนมีเพียงส่วนน้อย การจัดรายการระยะแรกออกอากาศวันละ 1 ชั่วโมงต่อวัน ทุกวันจันทร์-วันอาทิตย์ ระยะต่อมา พ.ศ. 2543 ขยายเวลาเพิ่มเป็น 2 ชั่วโมง และพ.ศ. 2544 ตั้งแต่เดือนมีนาคม ขยายเวลาเพิ่มขึ้นเป็น 3 ชั่วโมงต่อวัน ออกอากาศทุกวันจันทร์-วันอาทิตย์ จึงนับว่ารายการวิทยุชุมชนมีการพัฒนาและได้รับการยอมรับจากชุมชน โดยสถานีให้การสนับสนุนด้านเวลาด้วย

รายการนี้มีคณะกรรมการวิทยุชุมชนเป็นผู้ดำเนินงานและบริหารจัดการ โดยแบ่งเป็น 2 ชุด คือคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงชุมชนประจำจังหวัดนครราชสีมา และคณะกรรมการผลิตรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมกับรายการวิทยุชุมชน โดยเฉพาะการเข้าไปเป็นอาสาสมัครวิทยุชุมชน ร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมจัดรายการ และพยายามที่จะบริหารจัดการด้วยตนเองตามแนวคิดหลักการวิทยุชุมชน แต่ยังไม่สามารถทำได้ องค์กรผู้ผลิตที่ควบคุมดูแลในด้านกรรมสิทธิ์การเป็นเจ้าของและควบคุมสื่อยังเป็นของรัฐคือกรมประชาสัมพันธ์ ดังนั้นการดำเนินงานจึงมีขอบเขต โดยต้องไม่ขัดกับกฎ ระเบียบของสถานี และนโยบายรัฐ ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ของสถานีเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของ ประชาชนตั้งแต่แรก แนวคิดวิทยุชุมชน ที่ประชาชนเป็นเจ้าของจึงไม่เกิดขึ้น ซึ่งจากการศึกษาวิจัยนี้ สรุปว่าควรมีคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนเพียงชุดเดียวเพื่อให้การดำเนินงานมีอิสระและสามารถบริหารจัดการด้วยตนเองได้อย่างคล่องตัว เป็นไปตามความ

ต้องการของชุมชนได้มากที่สุด

รูปแบบรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา มีการนำเสนออย่างหลากหลาย ทั้งการรายงานข่าว เหตุการณ์ ข้อเท็จจริง ความรู้ ความบันเทิง ประเด็นปัญหาสาธารณะ ตลอดจนการสะท้อนข้อคิดเห็นและการร้องทุกข์ การนำเสนอรายการวิทยุชุมชนดังกล่าวนี้จึงไม่มีรูปแบบที่แน่นอน การจัดรายการสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการได้ตามความต้องการของผู้ฟังกลุ่มเป้าหมาย หรือประชาชน นอกจากนั้นรูปแบบรายการดังกล่าวนี้ยังเป็นการแสดงบทบาทของรายการวิทยุชุมชนตามความคาดหวังของชุมชน รวมทั้งการให้สื่อวิทยุชุมชนเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสาร หรือเป็นกระบอกเสียงของชุมชนในการพูดเรื่องราวต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น สื่อวิทยุชุมชนจึงต้องบริการสาธารณะไม่แสวงหากำไร หรือผลประโยชน์ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชได้ยึดหลักการทำงานบริการสาธารณะ ให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ อีกทั้งประสานความคิดเห็นที่แตกต่างในเชิงสร้างสรรค์

รูปแบบการนำเสนอรายการวิทยุชุมชนจึงไม่ควรมีการกำหนดเพียงรูปแบบเดียวแต่ควรยืดหยุ่นตามสถานการณ์ และความต้องการของชุมชน

ส่วนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของยูเนสโกที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าถึงสื่อรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา มีการเข้าถึงในลักษณะของการเป็นผู้รับฟัง โดยการติดตามรับฟังอย่างต่อเนื่องด้วยเห็นว่ารายการนี้ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ และเป็นผู้แจ้งข่าวสารเข้าไปยังรายการทั้งทางโทรศัพท์ และการไปแจ้งที่สถานีร่วมออกอากาศสด การส่งข่าวทางจดหมาย ไปรษณีย์บัตร หรือ โทรสาร ซึ่งพยายามเปิดโอกาสให้ประชาชนใช้ช่องทางของรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชในการสื่อสารตามความต้องการ ซึ่งเป็นการดำเนินงานตามโครงการนำร่องวิทยุชุมชนกับคนอปม. กรมประชาสัมพันธ์ ที่ยึดตามแนวคิดวิทยุชุมชนที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเป็นผู้สื่อสาร

ประชาชนยังได้แสดงความคิดเห็น และร้องทุกข์ในปัญหาความเดือดร้อนผ่านรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช เป็นการเข้าถึงอีกลักษณะ โดยรายการวิทยุชุมชนได้ประสานงานการแก้ไขปัญหา หรือการให้ผู้รับผิดชอบได้ชี้แจงออกอากาศ เพื่อให้ประชาชนรับทราบ ซึ่งการร้องทุกข์ในปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนนี้นับเป็นเรื่องราวที่สร้างสีสันให้กับรายการ และการสร้างบรรยากาศของวิทยุแบบมีส่วนร่วม เพราะเมื่อรายการได้ออกอากาศปัญหาของประชาชนแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะรีบดำเนินการแก้ไข แล้วประชาชนก็จะแจ้งกลับมายังรายการอีกครั้งว่าปัญหาที่ร้องทุกข์เข้ามาได้รับการแก้ไขแล้ว ซึ่งถือเป็นการใช้สื่อวิทยุชุมชนให้เป็นช่องทางการแก้ไขปัญหา สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้

นอกจากนี้ประชาชนสามารถเข้าร่วมในการจัดรายการพิเศษนอกสถานที่ คือการจัดรายการวิทยุชุมชนสัญจร ซึ่งเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชนหรือท้องถิ่นต่าง ๆ ให้ชุมชนอื่นได้รู้จัก หรือเป็นการจัดเวทีการเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนผ่านช่องทางสื่อวิทยุชุมชนการจัดรายการวิทยุชุมชนสัญจรประชาชนสามารถเสนอหรือเชิญชวนให้คณะกรรมการวิทยุชุมชนพิจารณาไปจัดรายการนอกสถานที่ ณ ชุมชนของตนได้ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามาร่วมรายการ และใช้รายการวิทยุชุมชนเป็นช่องทางในการนำเสนอเรื่องราวของชุมชน ลักษณะนี้เป็นการเข้าถึงอีกทางหนึ่ง

ลักษณะของการเข้าถึงสื่อวิทยุชุมชนของคนโคราชดังกล่าวนี้ เป็นการเข้าถึงสื่อที่สอดคล้องกับแนวคิดวิทยุชุมชนที่ให้ประชาชนเป็นผู้ส่งสารและ แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของยูเนสโก ในระดับแรกที่เน้นการเข้าถึงของประชาชนในสื่อวิทยุชุมชน

การดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช ประชาชนยังได้เข้าไปมีส่วนร่วมในรูปแบบของการเป็นคณะกรรมการวิทยุชุมชน ทั้งคณะกรรมการบริหารรายการ และคณะกรรมการผลิตรายการ รวมทั้งประชาชนที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครวิทยุชุมชนทำหน้าที่รายงานข่าว เป็นผู้จัดรายการ และบรรณาธิการประจำวัน การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการวิทยุชุมชนตลอดจนอาสาสมัครวิทยุชุมชนนี้เป็นการมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ และการวางแผนดำเนินงาน

การผลิตรายการวิทยุชุมชนของประชาชน เป็นการเข้ามาทำงานรับผิดชอบเป็นกรรมการบริหาร อนุกรรมการผลิตรายการ อาสาสมัครวิทยุชุมชน ซึ่งได้ลงมือผลิตรายการร่วมกับประชาชนโดยทั่วไปที่เข้ามาร่วมดำเนินงาน นอกจากนั้นต้องประสานงานกับหน่วยงาน องค์กร ท้องถิ่นในการสนับสนุนข้อมูลในการผลิตรายการด้วย

การประชุมวางแผนดำเนินงานรายการวิทยุชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำหน้าที่คณะกรรมการบริหาร คณะอนุกรรมการผลิตรายการและคณะทำงานอาสาสมัครวิทยุชุมชน ที่ตระหนักในการทำหน้าที่แทนประชาชนในชุมชนทั้งหมด ดังนั้นการมีบทบาทเป็นผู้วางแผนจึงเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนที่สำคัญ

นอกจากนั้นประชาชนยังเข้ามามีส่วนร่วมในการขยายเครือข่ายวิทยุชุมชนทั้งเครือข่ายบุคคล สื่อชุมชน และหน่วยงาน องค์กรในท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช การขยายเครือข่ายอาสาสมัครวิทยุชุมชน สื่อชุมชน เช่น หอกระจายข่าว เสียงตามสาย และเครือข่ายหน่วยงานในท้องถิ่น คณะกรรมการวิทยุชุมชน

และเจ้าหน้าที่สถานีวิทยชุมชนได้ประสานงานกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี กับเครือข่ายที่มาร่วมดำเนินงานกับโครงการวิทยชุมชน สนับสนุนกิจกรรมซึ่งกันและกัน และสร้างขวัญ กำลังใจในการทำงานด้วยการประกาศเกียรติคุณ เพราะเครือข่ายเหล่านี้เข้ามาร่วมดำเนินงานด้วยใจรัก ไม่มีค่าใช้จ่ายตอบแทน ดังนั้นการเชิดชูเกียรติจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการรักษาเครือข่ายไว้และให้เครือข่ายเหล่านี้เป็นผู้ขยายการมีส่วนร่วมออกไปในชุมชน หรือหน่วยงานท้องถิ่นอื่น ๆ ต่อไป เพื่อสร้างเครือข่ายวิทยชุมชนให้เข้มแข็ง และร่วมพัฒนารายการวิทยชุมชนของคนโคราช

สำหรับการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนในการดำเนินงานวิทยชุมชน สถานีวิทยกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา นั้นยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามหลักการบริหาร 4 ประการ คือ งบประมาณ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ และการบริหารจัดการ ทั้งนี้แนวทางการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชน ในการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบด้านต่าง ๆ ตามหลักการบริหาร คาดว่าจะทำให้การดำเนินงานรายการวิทยชุมชนเกิดการจัดการด้วยตนเองอย่างแท้จริง

นอกจากนั้นคณะกรรมการวิทยชุมชนที่ประกอบไปด้วย คณะกรรมการบริหาร คณะอนุกรรมการผลิตรายการ อาสาสมัครวิทยชุมชน ต้องมีการประสานการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด และต้องให้ความสำคัญกับอาสาสมัครที่ดำเนินงานผลิตรายการ หรือ เป็นผู้จัดรายการที่ยังไม่มีความเป็นมืออาชีพต้องได้รับการพัฒนา ด้วยการฝึกอบรม ฝึกทักษะเป็นผู้จัดรายการวิทยชุมชน โดยเจ้าหน้าที่ของสถานีวิทยชุมชน เป็นผู้แนะนำ หรือเป็นที่เลี้ยงให้กับอาสาสมัครเหล่านี้จนกว่าจะสามารถทำหน้าที่เป็นผู้จัดรายการวิทยชุมชนได้อย่างมืออาชีพ ซึ่งในการดำเนินงานรายการวิทยชุมชนของคนโคราชอาสาสมัครได้รับการฝึกอบรม การเขียนข่าว สือข่าว รายงานข่าว การจัดรายการวิทยกระจายเสียง การออกเสียงภาษาไทย การเป็นผู้ประกาศทางวิทยุ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานรัฐที่อยู่ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นเครือข่ายของวิทยชุมชน

การบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยชุมชนของคนโคราชนี่ เป็นแนวทางหนึ่งที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนกับรายการในทุกระดับ ตั้งแต่การเข้าถึงสื่อ การมีส่วนร่วมผลิตรายการ การวางแผน และการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนตามแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของยูเนสโก แม้ว่าการบริหารจัดการด้วยตนเองยังไม่สามารถทำได้ แต่ยูเนสโกยอมรับให้พัฒนาการบริหารจัดการของประชาชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป ดังนั้นรายการวิทยชุมชนในอนาคตประชาชนต้องสามารถบริหารจัดการด้วยตนเองได้โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย

อุปสรรค ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชน ของคนโคราช

1. ประชาชน ชุมชน ขาดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ การรับรู้ข่าวสาร
2. ประชาชน ชุมชน ขาดความเข้าใจในหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและยังไม่เข้าใจแนวความคิดวิทยุชุมชน
3. ประชาชน ชุมชน ยังไม่มีสำนึกการมีส่วนร่วมในสื่อสารมวลชน ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้
4. ประชาชน ชุมชน มีความปรารถนาเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดรายการวิทยุชุมชนแต่มีอุปสรรคเรื่องขั้นตอนและวิธีการยังไม่เปิดโอกาสมากเพียงพอที่จะเข้าไปได้ง่าย เช่น การผลิตสื่อวิทยุชุมชนในรูปแบบรายการต่าง ๆ ต้องใช้วิชาชีพเฉพาะด้าน ในลักษณะความเป็นมืออาชีพในการจัดรายการ, การเข้าไปร่วมอบรมหรือฝึกทักษะด้านการจัดรายการของประชาชนยังมีโอกาสน้อย เพราะส่วนใหญ่นิยมใช้การสื่อสารแบบสองจังหวะภายในชุมชน คือ แกนนำหรือผู้นำชุมชนมักถูกคัดเลือกให้เป็นผู้ได้เข้ารับการอบรมแล้วนำกลับมาถ่ายทอดแก่สมาชิกในชุมชน
5. ระเบียบการเป็นผู้จัดรายการวิทยุกระจายเสียง ยังคงต้องให้มีใบประกาศผ่านการทดสอบการออกเสียงภาษาไทยจากคณะกรรมการสอบใบประกาศ ดังนั้นประชาชนจึงมีโอกาเป็นผู้จัดรายการวิทยุได้น้อยลง
6. ประชาชน ชุมชน ยังมีปัญหาด้านรายได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงไม่มีเวลาหรือเงินทุนสำหรับการเสียสละทำงานวิทยุชุมชนเพื่อประโยชน์สาธารณะ
7. ประชาชนในท้องถิ่นมีการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ทำให้ไม่มีบุคคลที่เป็นตัวแทนของชุมชนให้เห็นได้อย่างชัดเจน

โอกาสในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชน

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 40 และพระราชบัญญัติองค์กรอิสระจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 เปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ มีส่วนร่วมบริหารจัดการสื่อวิทยุด้วยตนเองเพื่อประโยชน์สาธารณะ รวมทั้ง กสช. เป็นหน่วยงานสนับสนุนเพื่อให้ภาคประชาชนมีโอกาสใช้คลื่นความถี่ในสัดส่วนที่กำหนด
2. เจตจำนงของรัฐ ซึ่งเป็นเจ้าของสื่อวิทยุกระจายเสียงได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมจัดและบริหารจัดการตนเอง
3. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของประชาชนในความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อชุมชนและวิทยุชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการรวมตัวกันของคนในชุมชนเป็นนิติบุคคลเพื่อขอใบอนุญาตในการเป็นเจ้าของคลื่นวิทยุ
4. ส่งเสริมความตระหนักรู้ของชาวบ้านและประชาชนในการเข้าไปใช้สื่อวิทยุ ที่รัฐ

จัดสรรให้ภาคประชาชนตามที่กฎหมายกำหนด

5. ชนชั้นนำหรือผู้นำชุมชนควรเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนมีโอกาสเข้าไปเป็นผู้แทนชุมชนอย่างเท่าเทียมในการใช้สื่อวิทยุ

6. สนับสนุนรูปแบบการสื่อสารสองทิศทางโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการสื่อสารวิทยุโดยการรับฟัง-การสื่อสารกลับ เป็นผู้ผลิตสื่อ ความเป็นเจ้าของ- บริหารจัดการสื่อด้วยตนเอง

จากการศึกษานี้พบว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา เป็นไปตามรูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของยูเนสโกบางระดับ เพราะขั้นการบริหารจัดการด้วยตนเองนั้นประชาชนยังไม่สามารถดำเนินการได้ในทุกด้าน คนในชุมชนหรือประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชน ในการเข้าถึงสื่อ (Accessibility) โดยรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชเป็นสื่อที่ให้บริการชุมชน ดังนั้นประชาชนกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เขตอำเภอเมืองนครราชสีมา และอำเภอรอบนอกของจังหวัดนครราชสีมาจึงได้เห็นประโยชน์ของรายการนี้ จึงได้ติดตามรับฟังเป็นประจำและเข้าไปร่วมแจ่มข่าว มาร่วมจัดรายการที่สถานี ตลอดจนมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นต่อรายการ การเสนอเนื้อหาและรูปแบบรายการที่ประชาชนต้องการ ซึ่งรายการได้เปิดโอกาสให้ประชาชนอย่างมาก ทำให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม (Participation) ตั้งแต่การเข้ามาร่วมวางแผน การผลิตรายการ รวมทั้งการเข้ามาร่วมตัดสินใจการดำเนินงานตามแนวทางประชาธิปไตย คือการฟังเสียงส่วนใหญ่ ส่วนการบริหารจัดการด้วยตนเอง (self-management) ตามหลักการของ ยูเนสโกในรูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนี้ ยังมีข้อจำกัดในด้านการกำหนดนโยบายของสถานีที่ดำเนินการ คือสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา ประชาชนหรือชุมชน เห็นว่ารายการเป็นของเขาเพียงบางส่วนพวกเขาไม่ได้เป็นเจ้าของอย่างแท้จริง รวมทั้งรูปแบบของคณะกรรมการวิทยุชุมชนก็ยังไม่เอื้อต่อการบริหารงานด้านงบประมาณ หรือบุคลากรด้วยตนเองได้ เพราะขาดความมีอิสระ ความคล่องตัวในการดำเนินงาน

อย่างไรก็ตามแนวทางการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนที่เป็นไปได้คือ การบริหารรายการ ด้วยการแบ่งภาระหน้าที่ด้านต่าง ๆ ตามหลักการบริหาร 4 ประการ คืองบประมาณ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ และการบริหารจัดการ ซึ่งตามหลักการนี้ ต้องมีการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิทยุชุมชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากยังมีองค์ประกอบทางกฎหมาย หรือนโยบายของรัฐที่เอื้ออำนวยให้เกิดรายการวิทยุชุมชนอย่างแท้จริง

ข้อจำกัดของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้มีระยะเวลาไม่มากนักทำให้แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชยังไม่เปลี่ยนแปลงหรือเห็นพัฒนาการเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านต่าง ๆ อีกทั้งผู้วิจัยมีหน้าที่รับผิดชอบในการเป็นผู้สื่อข่าวทำให้ไม่สามารถ

ร่วมทำงานได้โดยตลอด ดังนั้นการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชน อาจไม่สมบูรณ์ในแง่มุมต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาวิจัย การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา มีข้อเสนอแนะในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ดังนี้

1. ระดับนโยบาย รัฐควรกำหนดนโยบายการจัดสรรคลื่นความถี่ ตามมาตรา 40 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ให้ชัดเจนเพื่อให้การจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียงไปสู่กลุ่มประชาชน ชุมชนอย่างเป็นธรรม

2. การดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ซึ่งเป็นรูปแบบของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน แต่การดำเนินการในรูปคณะกรรมการวิทยุชุมชน ยังไม่เกิดกระบวนการสรรหาบุคคลที่เป็นผู้แทนชุมชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นจึงควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเป็นผู้สรรหาและคัดเลือกบุคคลที่เข้ามาเป็นกรรมการวิทยุชุมชนตามแนวคิดวิทยุชุมชน และการมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย โดยให้มีคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนเพียงชุดเดียว

3. ในส่วนของกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ริเริ่มจัดรายการวิทยุชุมชน ให้เป็นรายการในรูปแบบที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามแนวคิดวิทยุชุมชน ควรดำเนินงานให้รายการวิทยุชุมชนตอบสนองชุมชนได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนเพิ่มเติม เพื่อให้การดำเนินงาน รายการวิทยุชุมชนในประเทศไทยมีความก้าวหน้า

2. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการจัดรายการวิทยุชุมชน และรูปแบบการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชน

3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการจัดรายการวิทยุชุมชนในพื้นที่ต่างภูมิภาค เพื่อให้เห็นกระบวนการจัดรายการและการดำเนินงาน รวมทั้งรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่เหมาะสมสำหรับการจัดรายการวิทยุชุมชนในประเทศไทย